

Zondag 6 september 2020, als gelezen is uit Prediker 3: 1 – 13 en Romeinen 12: 9 – 21, startzondag “ Het goede leven “

Gemeente van Christus,

“ Er is een tijd om te baren, om geboren te worden,
en een tijd om te sterven... “

Je hoeft niet bijster gelovig te zijn om deze woorden van Prediker na te zeggen. Wat zeg ik, je hoeft helemáál niet gelovig te zijn, om deze uitspraak te beamen. Het is zo herkenbaar, voor iedereen eigenlijk. Zo is het leven immers, en zo is het altijd geweest. Wat zou je daar verder nog van zeggen?
Het is wat het is. Het is.

Het is dan ook begrijpelijk dat het Bijbelboek waaruit we vanmorgen lezen niet zonder aarzeling in de canon, de vastgestelde verzameling van de boeken van het Oude Testament, is opgenomen. Want, zo vroegen de rabbijnen zich af: gelóóft deze wijsheidsleraar eigenlijk wel iets, of is het enkel cynisme dat bij hem de klok slaat en twijfelt hij aan alles?

Prediker, die naam hebben we aan Luther te danken. Begrijpelijk maar ergens ook jammer, want de schrijver noemt zichzelf eigenlijk *Koheleth*, dat betekent: voorganger.

Hij is een leraar in wijsheid in Jeruzalem, aan het einde van de derde eeuw voor Christus, en wat wij lezen zijn misschien een soort collegedictaten van een leerling van hem. Fragmenten van de door hem onderwezen wijsheid.

Hij “predikt” ook niet zozeer, máár – zoals Nico ter Linden schrijft in zijn inleidende woorden bij zijn hertaling in “Het verhaal gaat” - :

“ hij glimlacht bij de prediking, de preken van anderen”. “

Met hun vrome stichtelijkheid maakt hij korte metten. Het klopt niet met wat hij heeft gezien onder de zon. In het werk van God valt geen enkele logica, geen systeem te ontdekken.” (HvG V, pag. 199)

En precies dát maakt dat deze leraar in levenskunst tot ons hart en onze ziel kan spreken. Dat hij onze “voorganger “ kan worden.

Juist nu, in de tijd dat de corona- of- Covid 19-pandemie al een tijd duurt. Nu we niet langer genoeg lijken te hebben aan handige tips en trucs om er mee om te gaan, om ons te leren ons aan te passen, om te kunnen “ overleven” .

Om ons heen komt de vraag naar duiding op, naar lessen die we kunnen leren, elke crisis is immers een kans, nietwaar, en anders zouden we in elk geval toch van theologen wel graag willen weten wat God met deze crisis van doen heeft.

Beatrice de Graaf, eredoctor van de PThU, stelde bij een discussie ter gelegenheid van de opening van het academisch jaar de vraag zo: "Trekt de overheid in deze tijd niet een te grote broek aan en de theoloog een te kleine?"

Een refrein in sommige van de verklarende verhalen is, dat er nu definitief een einde is gekomen aan ons denken in termen van de menselijke "maakbaarheid" van alle dingen.

Die maakbaarheid bestaat niet, heet het dan.

We zullen het met elkaar moeten uithouden in het nog- niet - weten, accepteren dat we collectief kwetsbaar zijn, dat lijden nu eenmaal bestaat, en al dat gepraat over "het corona-dashboard" en "de gereedschapskist" is een restant van dat voorgoed verloren maakbaarheids-geloof.

Net als het voorbarig denken in termen van "na- de -crisis", "post-corona" en een "nieuw – normaal." Het zouden slechts vergeefse pogingen zijn de grote ontregeling die deze crisis overal teweeg heeft gebracht weer in de greep te krijgen.

Zulk denken deel ik niet. "Indammen", "greep krijgen op", dat is nu eenmaal wat ons te doen staat nu een virus ons goede leven bedreigt. En er kunnen mij niet genoeg manieren worden bedacht om dit vorm te geven en als de ene manier faalt, moet een andere geprobeerd worden. Opgeven in een strijd als deze is geen optie. Stel het je eens voor, dat je het virus zijn gang zou laten gaan... En ja, ál die tijd zullen we ons – ook in ons goed ontwikkelde Nederland – net als in de rest van de wereld, moeten behelpen met de algemene maatregelen-in-geval-van-vervelend virus: handen wassen en afstand houden. Het is niet anders. Het is wat het is. Het is. Totdát.

Want wat is er mis mee, om vooruit te kijken, naar een tijd dat dit alles verleden tijd is? Houdt dat soms niet de moed erin? Voedt het niet de hoop die doet leven? Zo heb ik nu al zin om me in een vol Muziektheater te storen aan het onschuldig gekuch van andere bezoekers, of dat er weer voor iedereen – om het met Prediker en ter Linden te zeggen – een tijd komt om te omhelzen, om te "minnen" terwijl de tijd van onthouding voorbij is. Er kómt weer een tijd dat we in de kerk voluit samen zullen zingen: "U zij de glorie, Opgestane Heer!"

Ik ben ook benieuwd: waar kijken *jullie* naar uit?

Als christenen kijken we zelfs reikhalzend uit naar de tijd, waarin álle aardse lijden voorgoed voorbij is, álle menselijk leed geleden. Dán als God zelf bij de mensen komt wonen. Hoe zouden we dan niet verlangend uitzien naar het tijdperk na- de-corona-crisis, ook al weten we niet precies wanneer dat zal zijn? De theoloog Miskotte schreef dat het grondwoord, het kernwoord van de Bijbel is: *verwachting*.

Als we vandaag Prediker als onze voorganger hebben, wat leert hij ons dan?

Om te beginnen treft het ons dat Prediker begint bij twee zaken waar de mens géén invloed op heeft. Geboorte en sterven. Beide overkomen je. En ook al bevinden wij ons als moderne mensen zowel als het gaat om het begin van het leven als om het levenseinde niet meer in dezelfde positie als de mensen van toen, wat blijft is dat we zowel geboorte als dood ondergaan. Al wordt de komst van kinderen tegenwoordig “gepland” in drukke levens en kun je voor je stervensuur een afspraak maken... toch stuiten wij mensen altijd op een grens. We beseffen blijvend dat we het leven niet máken kunnen. We kunnen het wel bréken. En dat schetst meteen onze grote verantwoordelijkheid als mensen.

Geboren worden en sterven, dát overkomt ons. Voor alles daar tussen in, heel ons leven, geldt dat de mens daarin zelf handelt: planten en rooien, doden en helen, afbreken en opbouwen enzovoort. Mooie dingen doen mensen, mooie dingen maken mensen, en ook de rafelranden van het leven worden door Prediker gekend en benoemd. Hij schetst het leven, óns leven, niet mooier dan het is maar zoals het is. En naar wat wij mensen ervan maken, ten goede of ten kwade.

Ik las een bijzondere uitleg, in een preek van collega Bert Altena, waarin hij wijst op de bijzondere getalsstructuur in deze tekst. “Prediker geeft opsommingen in groepjes van twee tegenstellingen en zo worden in ieder vers vier dingen genoemd. **Zeven keer vier**, dat is het getal van de tijd, de zeven dagen van de week, én het getal van de ruimte, de vier windstreken. Ons menselijk leven speelt zich af binnen die twee dimensies. We kunnen niet uit de tijd stappen en we kunnen niet buiten de ruimte treden. Zeven keer vier, als je dat sommetje maakt, schrijft hij, is dat achtentwintig, het getal van de vruchtbaarheidscyclus, van het levenbarend principe. Vergezocht? Misschien wel, en tegelijkertijd: Predikers eerste woord is wél geboren worden of baren. Dat zal toch iets te zeggen hebben, net zoals dat het laatste woord van deze voorganger luidt: “een tijd van vrede ..”

Tot hier toe kan iedereen - vermoed ik - meekomen in het wijze lied "Alles heeft zijn tijd." Het is algemeen, universeel, voor iedereen te herkennen spreken over de uitersten van het menselijk leven, en het vele dat de mens daarbinnen vermag.

Maar dán ... dan begint Prediker, onze voorganger, over God te spreken.

Want het menselijk leven, zegt hij, is in al zijn uitersten "door God opgelegd"; het is van God gegeven leven, zegt deze wijsheids-leraar van Israël.

Met zijn heel eigen stem probeert hij ons duidelijk te maken hoe God bij ons leven betrokken is. En spreekt hij over ijdelheid, gezwoeg, het leven is een kwelling, er is niets nieuws onder de zon en zo voort en zo verder...

En net als je denkt, ik begrijp hem, want hij zegt het precies zoals ik zelf er ook over denk, het leven is inderdaad vergeefse moeite, alles lucht en leegte, het gaat zoals het gaat en het komt zoals het komt, niks geen "maakbaarheid" en leve het pessimisme, of zelfs het cynisme ...

Of juist dan wanneer je je ongelofelijk érgert aan 's mans passiviteit, het ontbreken van de profetische trilling die vurig oproept tot verandering ten goede, er is nog zóveel te doen, in Gods naam laten we er iets van máken ...

Stééds ontdek je, dat je Prediker niet zomaar kunt "vangen" in een systeem.

Want hij ademt in al zijn woorden een heel bijzondere mengeling van realisme en diep Godsgeloof. Je hoeft hem niets te vertellen over wat zich allemaal onder de zon afspeelt, en waar de mens de hand in heeft, hém maak je niets wijs. Maar hij vertelt ons tegelijkertijd dat álles van God in de hemel de goede plaats in de tijd heeft gekregen. Terwijl ook wij mensen van God "inzicht in de tijd" hebben gekregen.

Een uitdrukking die zich óók weer lastig helemaal vastleggen laat, kijk er thuis de diverse vertalingen maar eens op na, maar die er op neer komt dat wij mensen beseft hebben van de tijd. Wij hebben weet van ons verleden en wij kunnen wakker liggen van onze toekomst. En nog een laagje dieper ... wij hebben beseft van de begrenzing van onze eigen tijd van leven, de eindigheid van ons bestaan. Dat kan ons tot grote hoogte brengen of diep doen kelderen.

Er is bij Prediker sprake van een zekere aanvaarding van de dingen van het leven, die in een cursus mindfulness zeker niet zou misstaan, en tegelijkertijd valt bij Prediker God toch niet samen met lot.

Zijn gelovige punt is: wij mensen kunnen het werk van God, het raadsel van het leven, niet helemaal doorgronden, terwijl we toch ook niet helemaal onnozel zijn. Juist zó, zijn we mens op aarde.

Onze menselijkheid bestaat er in dat wij in het moment écht leven, en er met onze volle aandacht zijn, en dat wij in ons dagelijkse bestaan het goede leven vieren en de Schepper eren.

Het leven zoals het is, met de moeite die er in is én met wat er te genieten is - eten, drinken, en vrolijkheid - : wij mogen het aannemen als een geschenk uit Gods hand.

Eeuwen later schrijft Paulus, een ander wijze leermeester uit Israël, een brief aan één van de geloofsgemeenschappen die hij gesticht heeft, de gemeente van Rome. Goede raad om goed te leven aan een bonte verzameling mensen die bij Jezus wil horen, maar die er toch niet altijd in slaagt om te leven in zijn geest. Onderling niet, en in de omgang met mensen buiten de gemeente niet. Was dat wel zo geweest, dan zou deze brief immers nooit zo geschreven zijn...

Die brief ademt eenzelfde mengeling van realisme en diep Godsgeloof.

Een besef van maakbaarheid, verantwoordelijkheid, én van de grens daaraan.

Zo lezen we: Laat uw liefde oprecht zijn. Verafschuw het kwaad en wees het goede toegedaan. Heb elkaar lief. Acht de ander hoger dan uzelf. (...) Stel, voor zover het in uw macht ligt, alles in het werk om met alle mensen in vrede te leven." En nog veel meer goeds.

Alles in het diepe besef, dat véél van ons afhangt. Maar niet alles.

Oude wijze voorgangers zeggen ons vanmorgen, dat wij voorzichtig moeten zijn om al te precies te willen verklaren wat God met deze tijd van crisis waarin wij ons bevinden te maken heeft. Zo gemakkelijk laat zich dat niet gelovig in een systeem vastleggen. Je hebt dan misschien wel een grote broek aan maar staat evengoed in je hemd.

Terwijl wij er tegelijkertijd aan vast mogen houden dát God met ons in deze crisis te maken heeft.

Wij mogen dankbaar leven bij de dag, het goede genietend met wie ons lief is.
En wij kunnen vindingrijk en creatief zijn om daar vorm aan te geven, ook nu.

Ook de prachtige gemeente-ethiek van de liefde en het goede van Paulus kan
ons daarbij leiden, zowel in de onderlinge omgang als daarbuiten.
Elkaar lief te hebben, de ander hoger te achten dan onszelf, tot in de
supermarkt aan toe ...

Wij zullen ons in álles bewust moeten zijn van de grote verantwoordelijkheden
die God ons mensen in handen heeft gegeven, het vele dat wij kunnen máken
of breken, ook elkaar.

En wij delen in het reikhalzend verlangen van de wereldkerk naar de komst van
Gods rijk op aarde, de verwachting van andere tijden.

Amen.